

Geográfiatörténetről dióhéjban

HEVESI ATTILA: *Három fejezet a magyar földrajztudomány XVIII–XIX. századi történetéből.* Sapientia Könyvek, Tudománytörténet. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 2017. 107 old.

Mint a könyv előszavából megtudhatjuk, a szerző már fiatal tanár korában elkötelezte magát földrajztudós elődeink munkásságának alapos megismerése iránt, egyszersmind – mint ilyen tárgyú írásainak, tanulmányainak sora bizonyítja – egész eddigi pályafutása során törekedett tudományos tevékenységük értékeinek közkinccsé tételére (többek között jó néhány, a földrajztudomány ilyen tekintetben – e sorok írójához hasonlóan – kevésbé tájékozott művelője számára is...).

Könyvében HEVESI ATTILA az általa eddig megidézett és méltatott nagyszerű elődök közül *Bertalanffi Pál*, *Kászónújfalvi Szabó János* és *Brassai Sámuel* életpályáját és tudományos tevékenységét, életművét teszi ismételt vizsgálat tárgyává, mint írja, „(a róluk) szóló tanulmányom bővített és megújított változatát szeretném közreadni”.

A szerző mindhárom tudós férfiú munkásságának bemutatására helyezi a hangsúlyt (emellett Bertalanffi Pál és Kászónújfalvi Szabó János ifjúkoráról és iskolai tanulmányairól is részletesen megemlékezik, míg Brassai Sámuelnek csak tudományos tevékenységéről kapunk érdekesítő elemzést).

A könyv megírásának motivációja (ismervén a szerzőt, ő ehelyett valószínűleg az 'indíték' szót alkalmazná) oldalról oldalra egyre világosabbá válik az olvasó számára. HEVESI ATTILA ugyanis a mai szemnek meglehetősen idegen, gyakran nehézkesnek, dagályosnak ható, régies írásmóddal és helyesírással (az 1700-as, 1800-as évekről van szó!) megjelent és e könyvben idézett szövegek bekezdés szintű, tüzetes elemzésével és értelmezésével nem kevesebbet állít és bizonyít, mint azt, hogy a szóban forgó tudósok (és természetesen az e könyvben most nem szereplő kortársaik) számos olyan földrajzi jelenséget, törvényszerűséget helyesen ismertek fel és írtak le, amelyekről azt hihetnénk, mind jelen korunk „felfedezései”. A szerző idézetekkel bőségesen dokumentált elemzései igazolják, hogy e tudósok műveiben számos valóban tudományosan helytálló, ma is érvényes megállapítás olvasható – és természetesen helytelen állítások, magyarázatok is akadnak. (Meglepetéssel értesülünk például arról, hogy *Bertalanffi Pál*, aki műve *Beszédek*nek nevezett fejezeteiben a földrajzi burok minden szférájával foglalkozva, a párolgás és csapadékképződés folyamatának világos megfogalmazását adja, ennek

ellenére föld alatti összeköttetést tételez fel a Kaszpi-tenger és az óceán között, mert – HEVESI ATTILA szavaival – „nem ismerve fel a párolgás szerepét, másképp nem tudja megmagyarázni, miért nem árad meg a nagy tó az állandóan beömlő Volga vizétől”.)

Műveiknek a szerző általi hihetetlenül alapos, gondos ismertetéséből kiviláglik, hogy e méltatott elődök minden tévedésük ellenére igen széles körű tájékozottsággal bíró és – koruk szintjén – univerzális ismeretekkel rendelkező, ékes magyar nyelven író tudósok voltak, akik méltán tekinthetők a hazai földrajztudomány megalapozóinak.

A kötetet szép számú térkép, fénymásolat és fénykép illusztrálja. Sajnos ezek némelyike (a 4., 7., de különösen 19., 20. kép) meglehetősen elmosódott, homályos, rossz minőségű. (Az utóbbiakon a látvány hiányát ellensúlyozandó, az erősen megkopott könyvborítók rajzolatának *szóbeli ismertetésével* kárpótol bennünket a szerző.)

Összességében elmondható, hogy művével HEVESI ATTILA nagyszerű példáját adja annak, hogyan kell kiváló elődeink munkásságát tudományos igénnyel megidézni és tiszteletreméltó tevékenységükre az utókor figyelmét ráirányítani.

Papp Sándor, Budapest